

Франція

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Яку мету переслідували правлячі кола Франції напередодні Першої світової війни? Чи вдалося їм досягти її?

Перейшовши за цим посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=69AnwTnhk7E>, ви зможете переглянути відеофільм, присвячений народним фронтам у Європі.

1. Політичний та соціально-економічний розвиток Франції в 1920- 1930

рр. Франція більше, ніж інші великі держави, постраждала під час Першої світової війни. Перемога дісталася країні дорогою ціною: 1,4 млн французів було вбито і 750 тис. поранено. Північні, найбільш промислово розвинені департаменти, де точилися військові дії, були зруйновані. Країна втратила 6 тис. км залізничних колій, 52 тис. км шосейних доріг, половину торговельного флоту. Занепало сільське господарство — 325 тис. га орної землі стали непридатними для використання. Фінансову систему було підірвано, в результаті революцій і розпаду імперій французи втратили кошти, які віддали у борг Росії, Туреччині, Австро-Угорщині. Військові позики перетворили Францію з кредитора на боржника Великої Британії та США.

Водночас війна значно вплинула на економіку Франції. Військове виробництво вимагало розвитку низки галузей промисловості, спричинило зростання загального промислового потенціалу країни. Повернення Ельзасу та Лотарингії подвоїло потужність металургії, сприяло швидкому розвитку хімічної й текстильної промисловості. До 1935 р. Франція експлуатувала вугільні запаси Саару. Країна швидко перетворювалася з аграрно-індустріальної на індустріально-аграрну.

Політична структура влади:

- діяла конституція 1875 р.;
- керівником держави був президент, що обирався парламентом;
- голову Ради міністрів призначав президент;
- вищим законодавчим органом були Національні збори (парламент), що склалися з палати депутатів і сенату;
- виборче право мали чоловіки, що досягають 21 року. Жінки, військовослужбовці, сезонні робітники виборчих прав не мали;
- провідними партіями в багатопартійній системі були республіканська й радикальна.

У 1917-1920 рр. головою Ради міністрів Франції був Жорж Клемансо.

Після війни уряд Ж. Клемансо намагався посилити патріотичні настрої. З цієї метою було влаштовано офіційні святкування з приводу повернення Ельзасу та Лотарингії,

організовано в Парижі парад Перемоги. День перемир'я з Німеччиною - 11 листопада - оголошено національним святом.

У листопаді 1919 р. у Франції відбулися перші після війни парламентські вибори. Перемогу (понад 2/3 місць у палаті депутатів) здобув «Національний блок» - коаліція з республіканців й частини радикалів. Блок перебував при владі з 1919 р. по 1924 р. Посаду прем'єр-міністра обійняв А. Мільєран, який на час виборів уважався безпартійним, але відкрито підтримував республіканців.

• Александр Мильєран

Після перемоги на виборах Національний блок взяв курс на демонтаж системи державного регулювання економіки, надання максимальних пільг великим монополістичним і банківським об'єднанням. У поєднанні з економічною кризою 1918—1921 рр. і складним повоєнним становищем це викликало піднесення робітничого руху.

У той період помітно зріс вплив соціалістичної партії Франції, що закликала до проведення соціально значущих реформ. Вона різко збільшила свої лави за рахунок робітників і солдатів, які демобілізувалися. За два роки - з 1918 по 1920 - партія зросла більше ніж у 5 разів.

Ліворадикальні соціалісти заснували 1920 р. комуністичну партію Франції (ФКП). Її утворення було тісно пов'язане з Комінтерном.

Загалом жодна з політичних партій лівого спрямування чи профспілкові центри не змогли очолити робітничий рух у країні. Від кінця 1920 р. у Франції почався спад масового робітничого руху.

У травні 1924 р. на парламентських виборах перемогла широка коаліція - «Лівий блок», до якого увійшли партія радикалів, республіканські соціалісти й соціалісти. Організатором «Лівого блоку» був новий лідер радикалів Едуард Ерріо. Його вирізняли демократизм, інтелігентність, пацифізм, неприйняття будь-яких форм насильства (це стосується й класової боротьби). Саме за Ерріо радикали стали справді центристською партією і вступали в коаліції як з ліво-, так і з правочентристами.

У липні 1926 р. «Лівий блок» при владі змінила правочентристська коаліція «Національна єдність», яка проіснувала до 1929 р. Лідером коаліції став Раймон Пуанкаре, який очолював республікансько-демократичну партію. Він користувався повною довірою і підтримкою як французьких, так і міжнародних ділових кіл. Лише тяжка хвороба змусила його піти у відставку в липні 1929 р.

До 1928 р. уряду вдалося згасити інфляцію й стабілізувати національну фінансову систему. У країні почалося швидке зростання промислового виробництва. За темпами

зростання економіки Франція поступалася лише США. Проте це було зумовлено не тільки політикою уряду Пуанкаре.

Причини високих темпів промислового розвитку Франції:

- отримання репарацій з Німеччини (9 млн марок золотом);
- використання саарського вугілля та лотаринзької руди;
- наявність дешевої робочої сили в колоніях;
- розвиток іноземного туризму.

Бліц-обговорення

Ви, мабуть, звернули вже увагу, що економічна модель західної демократії передбачає лише два, по черзі застосовувані варіанти дій: «вільної» економіки, з мінімальним втручанням туди держави, що неодмінно веде до кризи, й політика «затискання пасків» щодо основної частини населення з одночасним «включенням» регулювання державою. Чи можете ви запропонувати інший спосіб вирішення економічних проблем, що дозволяли б не допускати кризи?

Економічна криза у Франції почалася пізніше, ніж в інших країнах, - у 1930 р. Проте вона швидко розвивалась і виявилася глибокою. Так, 1932 р. обсяг промислового виробництва був меншим, ніж 1913 р. Найсильніше постраждали легка промисловість і сільське господарство. Зросли інфляція і дефіцит бюджету. Збільшилося безробіття. Фаза депресії тривала до 1937 р., після чого почалося не піднесення, а нова криза, яку не вдалося подолати до початку Другої світової війни.

У травні 1932 р. відбулися парламентські вибори, внаслідок яких до влади повернулися центристські та ліві партії (радикали й соціалісти). Уряд знову сформував Ерріо, але він протримався лише до кінця року.

Уряд Ерріо відмовився від репарацій з Німеччини і визнав її право на озброєння. У листопаді 1932 р. між Францією та СРСР було укладено пакт про ненапад, а у 1933-1934 рр. обговорювалися принципи створення системи колективної безпеки — міжнародних спільних дій, спрямованих на протидію розповсюдженню націонал-соціалізму й фашизму.

2. Французький фашизм. Загострення економічних проблем, нездатність традиційних політичних партій вивести країну з кризи призвели до зростання популярності фашистських організацій, які виникли у Франції в 1920-х рр.

Соціальною опорою фашизму були дрібні власники, люмпени, клерикали, частина великих фінансистів і промисловців, одержимі ідеями сильної влади і сильної Франції. Фашистський рух у Франції мав суттєві відмінності: він не виступав не за повну ліквідацію демократичних інститутів, а лише за їх обмеження для «ворогів нації» - комуністів і соціалістів.

ЦЕ ВАРТО ЗВАТИ

Фашистські організації були не класичними партіями, а воєнізованими структурами - лігами. Найбільшу фашистську лігу «Вогняні хрести», яка об'єднувала колишніх фронтовиків, очолював полковник де Ля Рок. Ліга звинувачувала уряди у зраді

національних інтересів Франції, у занадто м'якому ставленні до Німеччини (хоча насправді отримувала фінансування і вказівки з Берліна). Організація об'єднувала майже 350 тис. осіб. Вона влаштовувала факельні походи, мітинги, вимагаючи «сильної влади». У 1936 р. «Вогняні хрести» були розпущені рішенням уряду, але продовжували свою діяльність під іншою назвою - соціальна партія Франції. Під час Другої світової війни ці французькі фашисти вірно служили німецьким загарбникам, переслідуючи діячів Руху Опору.

Інша фашистська організація «Аксьйон франсез» («Французька дія») мала шовіністичний і монархічний характер та об'єднувала 60 тис. осіб. Її воєнізований підрозділ «королівські молодчики» влаштовував погроми установ лівих партій.

6 лютого 1934 р. загони фашистів пішли на штурм парламенту. Дорогою вони громили магазини, нищили машини і т. ін. Поліція відкрила вогонь. Загинуло 17 осіб, 2 тис. було поранено.

3. Народний фронт і його уряди. Е. Даладьє. Спроба фашистського заколоту мобілізувала населення, спричинивши масові антифашистські демонстрації. 12 лютого 1934 р. на заклик соціалістів відбувся політичний страйк з вимогами заборонити фашистські ліги. До участі в ньому комуністи закликали і своїх прихильників. Це стало першою спільною акцією двох партій і започаткувало їх зближення.

У 1936 р. ці партії розробили спільну програму і, отримавши на виборах 330 із 612 місць у палаті депутатів парламенту, одержали право сформувати уряд. Очолив його соціаліст Леон Блюм. Комуністи вирішили не входити в уряд, але обіцяли йому підтримку в парламенті. У резиденції прем'єр-міністра відбулися переговори між Загальною конфедерацією праці (ЗКП) і Загальною конфедерацією підприємців.

Підсумком переговорів стало підписання угоди, за якою:

- страйки припинялися;
- підвищувалася заробітна платня;
- підприємці укладали колективний договір із профспілками і зобов'язувалися не застосовувати санкцій проти страйкуючих.

Зі свого боку, Л. Блюм пообіцяв внести на розгляд парламенту законопроект про введення 40-годинного робочого тижня та оплачуваних відпусток.

Улітку 1936 р. парламент Франції прийняв 133 закони, які в основному реалізували програму Народного фронту:

- було заборонено фашистські ліги;
- встановлено 40-годинний робочий тиждень та двотижневу оплачувану відпустку;
- підвищувалися пенсії;
- надавалася допомога з безробіття;
- підвищено закупівельні ціни на сільгосппродукцію;
- встановлювався державний контроль над Французьким банком і залізницями.

Проте надалі всередині Народного фронту почали виникати серйозні розбіжності. Так, комуністи й частина соціалістів вимагали повного викоренення фашизму, навіть з обмеженням конституційної законності. Натомість радикали і сам Л. Блюм вважали за неможливе порушувати конституцію.

Економічне становище Франції тим часом почало погіршуватися. Французькі підприємці, занепокоєні можливістю введення високих податків, переказували свої капітали за кордон, що відразу позначалося на темпах зростання економічного розвитку. Водночас зросли прибутки громадян. За відносно стабільного виробництва це спричинило диспропорцію між грошовою і товарною масою, а відтак - зростання цін, тобто інфляцію.

Економічні негаразди викликали в населення розчарування діями Народного фронту. Це ще більше ускладнило відносини між партіями у Народному фронті. У червні 1937 р. Л. Блюм подав у відставку: криза коаліції стала очевидною.

У квітні 1938 р. посаду прем'єра обійняв лідер радикалів Далад'є. Його уряд одразу скасував низку соціальних програм. Це призвело до остаточного розпаду Народного фронту. У жовтні 1938 р. з нього офіційно вийшли радикали.

Після розколу Народного фронту внутрішня політика Далад'є продовжувала рухатися вправо: робочий тиждень було збільшено до 48 годин, зросли податки з усіх верств суспільства, розпочався наступ на профспілки, які своїми діями, на думку уряду, підривали обороноздатність країни. Такі дії уряду поставили в опозицію до нього і соціалістів. Це ще більше загостило кризовий стан країни.

Наслідком політики другої половини 1930-х років стали накопичені в суспільстві втома від постійних соціально-політичних негараздів і зневіра в демократичних ідеалах.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Поставте події у хронологічній послідовності:

Створення уряду Народного фронту; прихід до влади «Національного блоку»; спроба фашистського заклоту; прихід до влади коаліції «Національна єдність».

Просторову. На карті покажіть території, які Франція отримала після Першої світової війни.

Інформаційну. 1. Використавши додаткові матеріали, зробіть історичний портрет одного з французьких політичних діячів 1920-1930 рр., який вам більше імпонує.

2. Заповніть таблицю: «Діяльність урядів Франції у 1920-1930-х рр.».

Назва уряду	Дати перебування при владі	Заходи в економічній сфері	Заходи в соціальній сфері

Логічну. 1. Яких втрат зазнала Франція під час Першої світової війни?

2. Чим можна пояснити достатньо швидкі темпи зростання французької економіки?

3. Як економічна криза позначилася на економічному і політичному розвитку Франції?

4. З'ясуйте причини утворення Народного фронту.

5. Проаналізуйте реформи, проведені урядом Народного фронту. Що спільного у реформах Клемансо та уряду Народного фронту?

6. Схарактеризуйте французький фашизм.

7. Якими є причини розпаду Народного фронту?

Аксіологічну. Як ви вважаєте, які почуття переживали французи, святкуючи закінчення Першої світової війни? Чому саме такі? Свою точку зору аргументуйте.

Мовленнєву. У групах обговоріть питання, які фактори та традиції французького суспільства завадили приходу до влади фашистів.